

УДК 336.71:338.242

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-1-16>

Дятлова Ю.В.

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів та обліку
Донецького державного університету управління

Дятлова В.В.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Донецького державного університету управління

Солошенко Т.І.

магістрант
Донецького державного університету управління

Diatlova Yuliia

Doctor of Economic Sciences, Assistant Professor,
Head of Finance and Accounting Department
Donetsk State University of Management

Diatlova Valentyna

Doctor of Economics, Professor,
Head of Management of Foreign Economic Activity Department
Donetsk State University of Management

Soloshenko Tetiana

Master Student
Donetsk State University of Management

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE BANKING SECTOR IN THE CONTEXT OF THE STATE ECONOMIC POLICY

У статті узагальнено результати дослідження актуального питання щодо стратегічного розвитку банківського сектору як одного з дієвих інструментів економічної політики. Визначено модулі Стратегії розвитку банківського сектору України, такі як цілі, принципи, види політики, механізми, інструменти, показники. Запропоновано довгострокові, середньострокові та річні показники реалізації монетарної, валютної і регуляторної політики. Визначено підходи до вдосконалення конкурентної політики. У рамках Стратегії розвитку банківського сектору, яка є комплексною, запропоновано Стратегію валютної політики. Установлено компоненти Стратегії валютної політики, які спрямовані на її лібералізацію та сприятимуть удосконаленню механізму регулювання валютного ринку та стабілізації курсу національної валюти.

Ключові слова: банківський сектор, розвиток, комплексна стратегія, модулі, показники реалізації, валютна політика, лібералізація.

В статье обобщены результаты исследования актуального вопроса – стратегического развития банковского сектора как одного из действенных инструментов экономической политики. Определены модули Стратегии развития банковского сектора Украины, такие как цели, принципы, виды политики, механизмы, инструменты, показатели. Предложены долгосрочные, среднесрочные и годовые показатели реализации монетарной, валютной и регуляторной политики. Определены подходы к совершенствованию конкурентной политики. В рамках Стратегии развития банковского сектора, которая является комплексной, предложена Стратегия валютной политики. Установлены компоненты Стратегии валютной политики, направленные на ее либерализацию и способствующие совершенствованию механизма регулирования валютного рынка и стабилизации курса национальной валюты.

Ключевые слова: банковский сектор, развитие, комплексная стратегия, модули, показатели реализации, валютная политика, либерализация.

The article summarizes the results of the study of the topical issue that concerns the strategic development of the banking sector as one of the economic policy effective instruments. The modules of the Strategy for the development

of the Ukraine banking sector, such as goals, principles, types of policies, mechanisms, tools, indicators, are defined. The main goal of the Strategy is to form the banking sector as financially stable, economically secure, competitive, and capable to perform the function of the main creditor of the innovative economy. The subordinate goals of the Strategy are defined such as eliminating the risks sources of financial and economic crises exacerbation; currency stability and reduction of the currency risk level when changing the raw material model of economic development to innovative high-tech; increase of assets and long-term resources due to the development of the client base of legal entities and individuals; growth lending by reducing the risk of non-return. The principles of the Strategy are based on ensuring the relevance of the banking sector regarding functions, structure and innovations to the needs of the national economy. According to the Strategy, which is adopted for a five-year period, annual Development Programs with a focus on bank lending will be developed. These programs will include provisions on lending to priority sectors of the economy. Long-term, medium-term and annual indicators of the monetary, exchange rate and regulatory policies implementation are proposed. The approaches to improving competition policy are identified, including taking into account the level of competitive internationalization. Within the framework of the banking sector development Strategy of Ukraine, which is complex, the monetary policy Strategy has been proposed. The components of the monetary policy Strategy, which are aimed at its liberalization and will contribute to the improvement of the mechanism for regulating the foreign exchange market and stabilizing the exchange rate of the national currency, have been determined.

Keywords: banking sector, development, complex strategy, modules, implementation indicators, monetary policy, liberalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В останнє двадцятиріччя розвиток банківського сектору України відбувається в умовах кризових явищ у національному та світовому масштабах, інтеграційних процесів і трансформаційних змін. Через високий ступінь відкритості економіки банківський сектор залежить від тенденцій у фінансовій сфері інших країн, а на ринку банківських послуг зростає конкуренція з іноземними банками, перш за все європейськими. Зазначені обставини актуалізували необхідність стратегічного бачення перспектив розвитку вітчизняного банківського сектору з урахуванням сучасних процесів у сфері глобальних та національних фінансів, ролі у цих процесах національних і міжнародних гравців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти стратегічного розвитку банківського сектору знайшли відображення в дослідженнях багатьох учених. Із зарубіжних праць останнього двадцятиріччя щодо стратегічних підходів у банківській сфері слід відзначити дослідження С. Бхатт і К. Гор [1], Дж. Харрис [2], А. Позен [3] та ін. Стратегічні питання у банківській системі окремих країн розглядаються в роботах К. Літлера, П. Ейсторпа, Р. Хадсона, К. Кізі [4], Д. Ансоатегі, М. Перія, М. Мелецькі [5]. Серед вітчизняних науковців проблемі розвитку банківського сектору в різних аспектах, у тому числі стратегічних, присвячено праці В. Коваленко [6], О. Дзюблюка [7], Г. Карчевої [8], Т. Харченко та А. Ковтун [9], Г. Чепелюк, Н. Пантелєєвої [10] та ін. Визначаючи результати науковців, слід зазначити, що відкриття національного ринку для міжнародних банків призвело до певного пригнічення розвитку національних гравців, оскільки сформувалася ситуація, коли перші активно використовують інструменти інтерналізації як переваги у конкуренції на українському ринку, другі стикаються з необхідністю конкурувати з більш потужними за фінансовою спроможністю і набором банківських продуктів суб'єктами, а банківська система у цілому стикається із загрозою втрати фінансової безпеки. За цих умов уваги потребує проблема забезпечення страте-

гічного розвитку вітчизняного банківського сектору з урахуванням особливостей конкуренції, пов'язаної з інтерналізацією, дослідженою в окремій праці [11].

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою дослідження є розроблення напрямів удосконалення стратегічного розвитку банківського сектору та обґрунтування елементів стратегії як ефективного інструменту державної економічної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Той факт, що стратегія є ефективним інструментом економічної політики, визнано не тільки можновладцями і політиками, а й науковцями та представниками бізнесу. Визначивши значимість банківської системи, на державному рівні ухвалено низку стратегічних документів, серед яких: «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року» (2015 р.), Проєкт стратегії розвитку банківської системи 2016–2020 рр. «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки» (2016 р.), «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору» (2016 р., оновлені в 2018 р.), «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2025 року» (2019 р.) та ін. Однак їх реалізація не стала запорукою подолання головних проблем банківської системи України: низького рівня банківського фінансування реального сектору, недостатньої надійності банківських установ і недовіри до банків із боку населення та бізнесу.

Міністерство фінансів України є власником державних банків, а тому опікується проведенням стратегічних реформ державного банківського сектору. Під егідою Міністерства відбувається прийняття та реалізація Стратегій для окремих державних банків, зокрема «Стратегія розвитку «Ощадбанку» на 2018–2022 рр.», «Основні напрями діяльності ПАТ «КБ «ПриватБанк» на 2018–2022 рр.». Держава підтримує банки з державним капіталом: управлінням активами займається Незалежний комітет при Раді фінансової стабільності, який аналізує динаміку непрацюючих кредитів та дає відповідно них рекомендації. «Ощадбанк», відповідно Стратегії, повинен стати лідером у банківському секторі, але не отримав такого статусу навіть за підтримки свого стратегічного партнера – Європейського банку реконструкції та розвитку.

У Стратегії щодо реформування державного банківського сектору не було враховано, що після певного етапу реформування банківської системи до існуючих раніше системних проблем додалася нова – погіршення структури банківського ринку: зростання частки держави в банківському секторі (за рахунок націоналізації «ПриватБанку» в грудні 2016 р.) і концентрації іноземного капіталу, а тому зниження рівня конкурентоспроможності банків із вітчизняним капіталом. Частка іноземного капіталу в активах банків становить майже 40%, іноземна валюта в кредитах суб'єктам господарювання – понад 50%. Частка ринку банківських послуг, підконтрольна державі, теж є значною – 55%.

Запропоновано під час розроблення Стратегії розвитку банківського сектору України враховувати необхідність таких модулів, основними з яких є цілі (головна та підпорядковані), принципи, види політики, механізми, інструменти і показники (довгострокові, середньострокові, річні індикатори) відповідно видів політики (рис. 1).

Як головну ціль представлено формування банківського сектору як фінансово стійкого, економічно безпечного, конкурентоспроможного, здатного ви-

конувати функцію головного кредитора інноваційної економіки. Як підцілі визначено такі: усунення джерела ризиків загострення фінансово-економічних криз – структурних диспропорцій економіки та банківського сектору; валютна стабільність і зменшення рівня валютного ризику за зміни сировинної моделі розвитку економіки на інноваційну високотехнологічну; збільшення активів та довгострокових ресурсів за рахунок розвитку клієнтської бази юридичних і фізичних осіб; збільшення кредитування через зменшення ризику їх неповернення. Принципи Стратегії ґрунтуються на забезпеченні релевантності потребам національної економіки у банківському секторі.

Ураховуючи тенденції у банківському секторі, можна запропонувати напрями вдосконалення Стратегії розвитку банківської системи на п'ятирічний період за модулями та відповідні їй щорічні Програми розвитку з фокусом на банківське кредитування, що міститимуть положення щодо кредитування пріоритетних галузей економіки, зокрема щодо виробництва інноваційних товарів з підвищеною додатковою вартістю; на рівні національного регулятора – узгодження та прозорість монетарної, валютної та регуляторної політики, визначення їх на п'ятирічний пе-

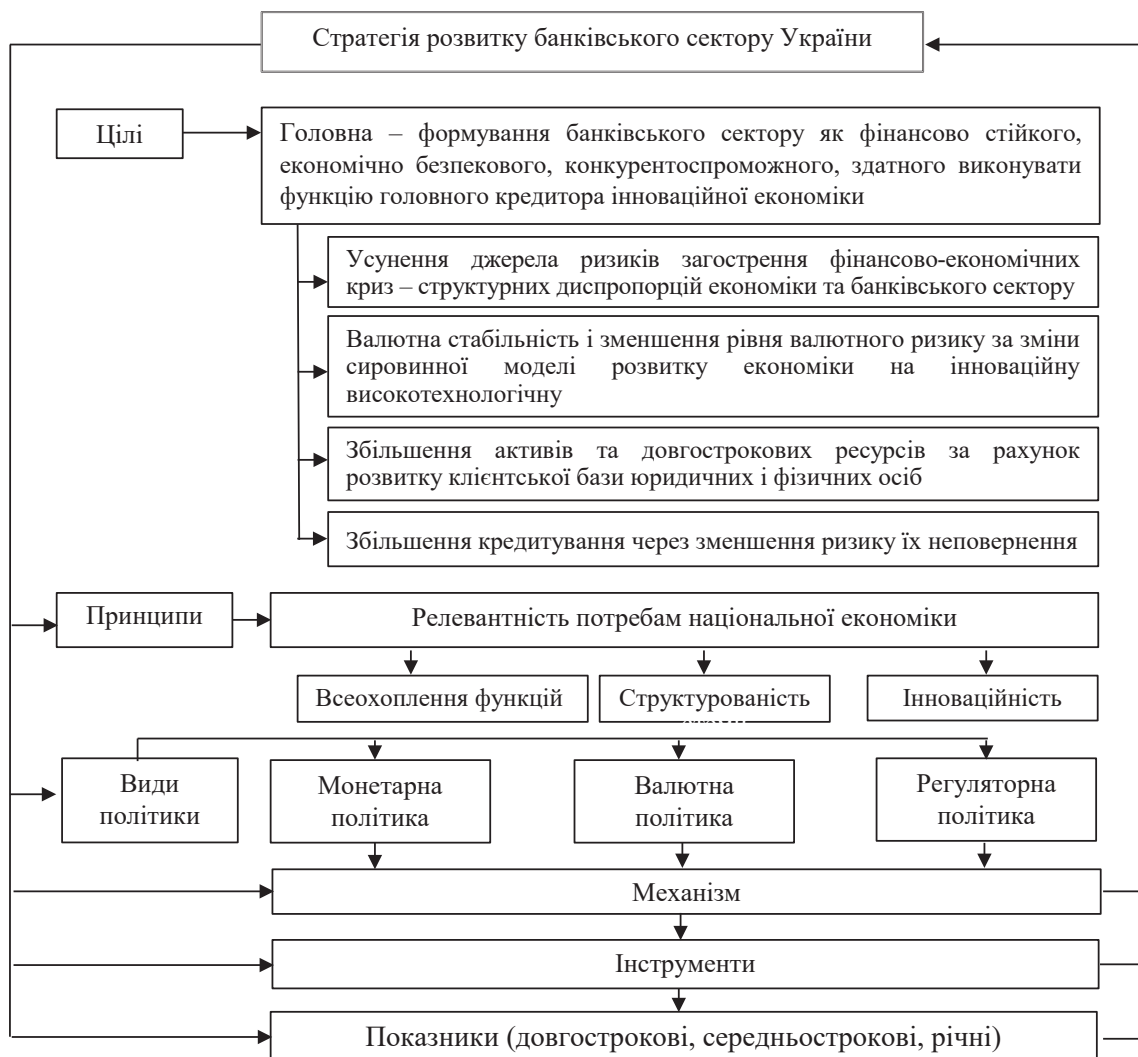

Рис. 1. Модулі Стратегії розвитку банківського сектору України

ріод; структурне рефінансування НБУ комерційних банків, які кредитуватимуть пріоритетні галузі економіки; на рівні банківського сектору – зниження відсоткової ставки за кредитами (для пріоритетних секторів економіки), зниження рівня ризику та підвищення якості кредитного портфелю (зменшення частки непрацюючих кредитів).

Під час проведення монетарної, валютної та регуляторної політики необхідно враховувати конкурентну інтерналізацію, рівень якої, відповідно до дослідження [12, с. 70–72], є небезпечним. Конкурентна політика як складова частина економічної політики реалізується через певні механізми та інструменти державного регулювання банківської діяльності. Головною метою політики у цій сфері є розвиток конкурентних відносин між суб'єктами фінансового ринку, зокрема банківських послуг. Цілями, що підпорядковуються головній меті, є створення умов для стабільної діяльності та підтримання платоспроможності банків на засадах попередження загроз та усунення ризиків, довіри до національної банківської системи, захисту клієнтських вкладів. У документах із конкурентної політики йдеться про створення належних і однакових конкурентних умов для банківських установ, однак урахування необхідності становлення й розвитку вітчизняного сегменту не відзначено.

Стратегія розвитку банківської системи в Україні повинна включати в себе спрямованість на евро-

пейську інтеграцію. Одними з найважливіших орієнтирів є: поліпшення якості політики НБУ; довіра населення до банківської системи; розвиток фінансово стійкого та конкурентоспроможного банківського сектору, спрямованого на кредитування реального сектору економіки; розвиток конкурентного ринку банківських послуг.

У рамках Стратегії розвитку банківського сектору України, яка є комплексною, запропоновано Стратегію валютної політики, яка містить певні компоненти (рис. 2).

Реалізація Стратегії валютної політики в рамках загальної Стратегії сприятиме відновленню довіри до банківської системи, залученню заощаджень населення, що, своєю чергою, зменшить зарубіжні кредити. Запуск цього механізму можливий за рахунок стабілізації курсу гривні.

Під час розроблення інструментів валютної політики в Стратегії необхідно враховувати, що банки активно нарощують фінансування імпорту й експорту (включає усі форми кредитування та послуги, що мають кредитний характер). Уже через два роки після кризи портфелі багатьох фінансових установ за цими видами операцій як мінімум збільшилися удвічі. Це зумовлено тим, що обслуговування експортерів та імпортерів є одним із найбільш рентабельних видів послуг для банків [13]. Для вітчизняних банків це є більш проблематичним, аніж для іноземних, оскільки

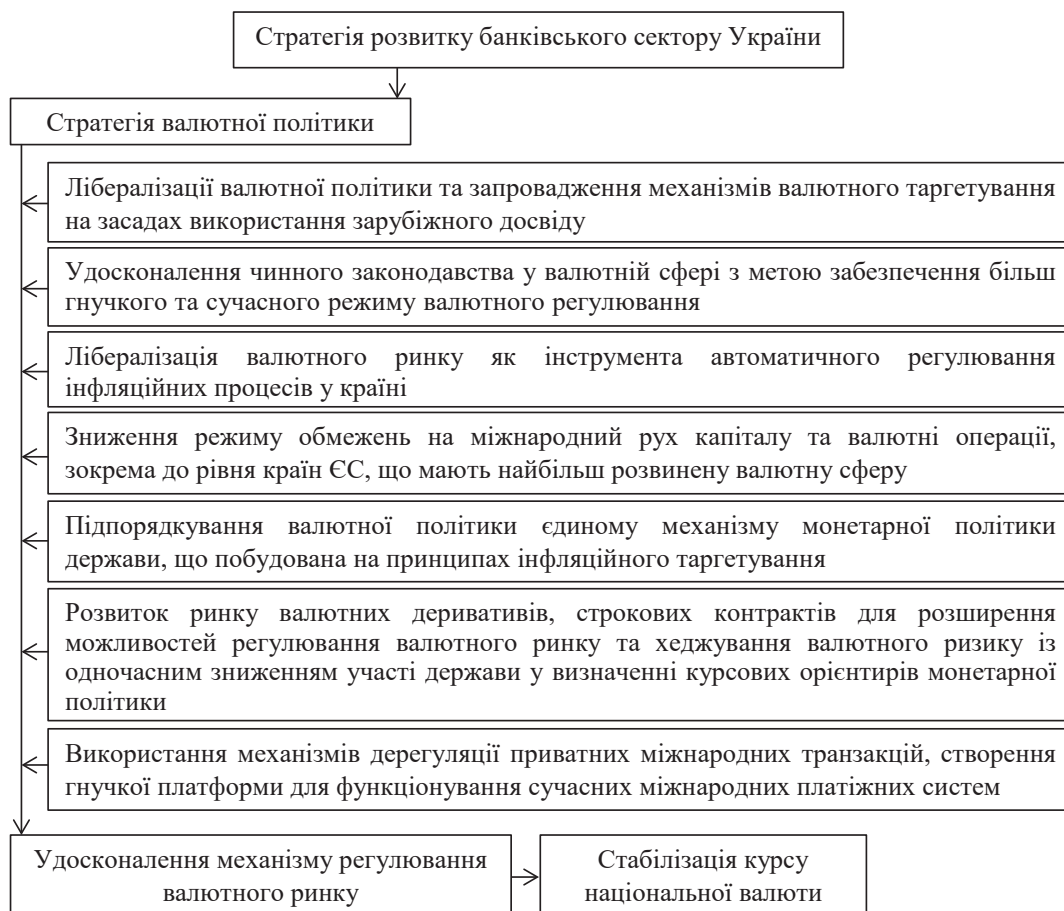

Рис. 2. Компоненти Стратегії валютної політики в комплексній Стратегії розвитку банківського сектору України

ки материнські банки іноземних банківських груп, які функціонують у банківському секторі України, відкривають для дочірніх банків і філій кредитні лінії.

Більшість вітчизняних банків за винятком «ПриватБанку» та «Укресімбанку» не приймають прями гарантії за межами країни. У зв'язку із цим вітчизняним банкам необхідно домовлятися із зарубіжними банківськими установами стосовно надання гарантій, адже репутація українського партнера впливає на вартість гарантії, а тому й кредиту. Іноземні банки за цією позицією перебувають у кращому становищі. А серед вітчизняних банків у сфері торгового фінансування лідерами є найбільші українські банки з потужними кредитними лініями від зарубіжних банківських установ.

Активізація діяльності банків у сфері фінансування зовнішньої торгівлі, розширення спектра послуг та збільшення обсягів операцій сприятимуть стабілізації фінансової системи країни, зниженню рівня кредитної відсоткової ставки, зміцненню іміджу вітчизняних банківських установ на фінансових ринках інших держав, удосконаленню механізму фінансування, наданню кредитів та гарантій. Однак значна активізація фінансування імпортерських операцій сприяє зростанню імпорту та посилює торговельний дисбаланс [13].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, отримав розвиток підхід до формування Стратегії розвитку банківського сектору України, яка є комплексною. Визначено її структурні елементи, такі як цілі (головна та підпорядковані), принципи, види політики, механізми, інструменти і показники (довгострокові, середньострокові, річні індикатори) відповідно монетарної, валютної та регуляторної політики. За головну ціль вибрано формування банківського сектору як фінансово стійкого, економічно безпечного, конкурентоспроможного, здатного виконувати функцію головного кредитора інноваційної економіки. Як підпорядковані цілі визначено такі, як усунення джерела ризиків загострення фінансово-економічних криз, якими є структурні диспропорції економіки та банківського сектору; валютна стабільність і зменшення рівня валютного ризику за зміни сировинної моделі розвитку економіки на інноваційну високотехнологічну; збільшення активів та довгострокових ресурсів за рахунок розвитку клієнтської бази юридичних і фізичних осіб; збільшення кредитування через зменшення ризику їх неповернення. Принципи Стратегії ґрунтуються на забезпеченні релевантності банківського сектору потребам національної економіки.

Відповідно до Стратегії, що приймається на п'ятирічний період, розроблятимуться щорічні програми розвитку з фокусом на банківське кредитування, які міститимуть положення щодо кредитування пріоритетних галузей економіки. Довгострокові, середньострокові та річні показники реалізації стратегії дадуть змогу вдосконалити монетарну, валютну, регуляторну та конкурентну політику. Установлені компоненти Стратегії валютної політики спрямовані на її лібералізацію та вдосконалення механізму регулювання валютного ринку і стабілізацію курсу національної валюти.

Бібліографічний список:

1. Bhatt S.J., Gor K. Recent Trends in Marketing Strategy in Banking Sector. *IBMRD's Journal of Management & Research*. 2012. Vol. 1(1). P. 45–48. DOI: 10.17697/IBMRD/2012/V11/47124
2. Harris G. Brand strategy in the retail banking sector: adapting to the financial services revolution. *Journal of Brand Management*. 2002. Vol. 9(6). P. 430–436.
3. Posen A. A strategy to prevent future crises: safely shrink the banking sector. *Financial Crises in Japan and Latin America*. 2003. P. 259–272.
4. Littler K., Aisthorpe P., Hudson R., Keasey K. A new approach to linking strategy formulation and strategy implementation: an example from the UK banking sector. *International Journal of Information Management*. 2000. Vol. 20(6). P. 411–428. DOI: 10.1016/S0268-4012(00)00036-0
5. Anzoategui D., Peria, M.S.M., Melecky M. Banking sector competition in Russia : An Examination at Different Levels of Aggregation. *Emerging Markets Review*. 2012. Vol. 13(1). P. 42–57. DOI: 10.1016/j.ememar.2011.09.004
6. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 228 с.
7. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / за ред. О.В. Дзюблюка. Тернопіль : Вектор, 2012. 462 с.
8. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України : монографія / Г.Т. Карчева та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук Г.Т. Карчевої. Київ : Університет банківської справи, 2016. 279 с.
9. Розвиток банківської системи в умовах трансформації економічного простору : монографія / С.С. Алієва та ін. ; за ред. Г.М. Чепелюк, Н.М. Пантелеєвої. Черкаси : Ун-т банківської справи, 2016. 413 с.
10. Харченко Т.О., Ковтун А.О. Особливості стратегічного управління в банківській системі. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.56
11. Дятлова Ю.В. Інтернаціоналізація, інтеграція та інтерналізація в банківському секторі: теоретико-методологічні аспекти в контексті глобальної конкуренції. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2018. № 6(105). С. 145–151.
12. Дятлова Ю.В. Розвиток банківського сектору України в умовах конкурентної інтерналізації: методичний підхід до оцінювання. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Вип. 16. Т. 1. С. 67–74. DOI: 10.15330/apred.1.16.67-74
13. Fokina-Mezentseva K., Melnyk T., Diatlova V., Buhas V., Shatska Z. Determination of the critical risk zone for the indicator of foreign trade import coverage by the export of goods and services subject to its normal distribution. *International journal of scientific & technology research*. 2020. Vol. 9(03). P. 4843–4847. URL: <https://www.ijstr.org/research-paper-publishing.php?month=mar2020> (дата звернення: 19.01.2021).

References:

1. Bhatt S. J., Gor K. (2012) Recent Trends in Marketing Strategy in Banking Sector. *IBMRD's Journal of Management & Research*, vol. 1(1), pp. 45–48.
2. Harris G. (2002) Brand strategy in the retail banking sector: adapting to the financial services revolution. *Journal of Brand Management*, vol. 9(6), pp. 430–436.
3. Posen A. (2003) A strategy to prevent future crises: safely shrink the banking sector. *Financial Crises in Japan and Latin America*, pp. 259–272.
4. Littler K., Aisthorpe P., Hudson R., Keasey K. (2000) A new approach to linking strategy formulation and strategy implementation: an example from the UK banking sector. *International Journal of Information Management*, vol. 20(6), pp. 411–428.

5. Anzoategui D., Peria M. M. S., Melecky M. (2012). Banking sector competition in Russia: An Examination at Different Levels of Aggregation. *Emerging Markets Review*, vol. 13(1), pp. 42–57. DOI: 10.1016/j.ememar.2011.09.004
6. Kovalenko V. V. (2010) Strategichne upravlinnja finansovoju stijkistju bankivskoj systemy: metodologhija i praktyka [Strategic management of financial stability of the banking system: methodology and practice]. Sumy: SHEI UABS NBU. (in Ukrainian)
7. Dzyublyuk O. V. (ed.) (2012) Bankivsjka systema Ukrajinny: stanovlennja i rozvytok v umovakh ghlobalizaciji ekonomichnykh procesiv [Banking system of Ukraine: formation and development in the context of globalization of economic processes]. Ternopil: Vector. (in Ukrainian)
8. Karcheva H. T. and others, Karcheva H. T. (ed.) (2016) Efektyvnistj ta konkurentospromozhnistj bankivskoj systemy Ukrajinny [Efficiency and competitiveness of the banking system of Ukraine]. Kyiv: SHEI University of Banking. (in Ukrainian)
9. Aliieva S. S. and others, Chepeliuk H. M., Pantielieieva N. M. (eds.) (2016) Rozvytok bankivskoj systemy v umovakh transformaciji ekonomichnogho prostoru [Development of the banking system in terms of transformation of economic space]. Cherkasy: SHEE University of Banking. (in Ukrainian)
10. Kharchenko T. O., Kovtun A. O. (2019) Osoblyvosti strateghichnogho upravlinnja v bankivskij systemi [Features of strategic management in the banking system]. *Effective economy: electronic edition*, vol. 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.56 (in Ukrainian)
11. Diatlova Yu. V. (2018) Internacjonalizacija, integhracija ta internalizacija v bankivskomu sektori: teoretyno-metodologhichni aspekty v konteksti ghlobalnoji konkurenciji [Internationalization, integration and internalization in the banking sector: theoretical and methodological aspects in the context of global competition]. *State and regions, Economics and Entrepreneurship Series*, vol. 6(105), pp. 145–151. (in Ukrainian)
12. Diatlova Yu. V. Rozvytok bankivskogho sektoru Ukrajinny v umovakh konkurentnoji internalizaciji: metodychnyj pidkhid do ocinjuvannja [Development of the banking sector of Ukraine in the conditions of competitive internalization: methodical approach to evaluation]. Current problems of economic development of the region, iss. 16, vol. 1, pp. 67–74. DOI: 10.15330/apred.1.16.67-74 (in Ukrainian)
13. Fokina-Mezentseva K., Melnyk T., Diatlova V., Buhas V., Shatska Z. (2020) Determination of the critical risk zone for the indicator of foreign trade import coverage by the export of goods and services subject to its normal distribution. *International journal of scientific & technology research*, vol. 9(03), pp. 4843–4847. Available at: <https://www.ijstr.org/research-paper-publishing.php?month=mar2020>